

הרצון לשרת

תקופת רגיעה מעלה בקרב החיילים המשרתים שירות-חובה נושאים רבים אשר חשוב לתבהירם בהקדם. בדיקתם של נושאים אלה מוכיחה תכופות כי מקורם הוא בתחומי התחושות, והם אינם מושתתים על עובדות, ואם המקור הוא תחושה — הרי יקשה מאוד לעמוד על סיבתו ועל טעמו.

טירונים „ירוקים“, ונושאי האסכולה של „פאיטריות“, נדמה להם לעתים שמשך-הזמן המוקדש לענייני משמעת, מגרש תרגול-הסדר, הנקיון, הסדר והביקורת הוא בחינת זכות. הם סבורים, — או יש גם מי שלוחש להם זאת לעתים, — שאת העיקר, הדרוש כדי להיות „פאיטר“ ולהלחם, אפשר ללמוד תוך ימים מעטים, והאמת ניתנה להיאמר כי לא קשה אפילו לסלף עובדות משדות-הקרב כדי להוכיח בעזרתן הברקות שכאלו.

הבה נשאל ראשונה שאלת-יסוד: — „כמה זמן יש להשקיע במשמעת, בתרגול-סדר, בחינוך להרגלי-סדר ונקיון, וכו' — למען יוכל הטירון להימנות על יחידתו?“. מצד אחד ברור לכל כי לומר: „חייל מרושל“ — פירושו לכרוך שני הפכים במאמר אחד. כולם מבינים שאי-אפשר להרשות לחייל נושאים-מדים שיופיע מרושל, מוזנח, בלתי-מגולח או כשנשקו מלוכלך. ולא רק זאת: פתאום יש ורוצים שמשמר-כבוד של צה"ל או מסדר יום-העצמאות יופיע לפחות כמו אנשי הגוארדיה הבריטיים, אבל אי-אפשר להפריד בין אימון לקרב לבין אימון להיותך לחייל בעל הופעה ממושמעת, מסודרת, האימון להרגלי סדר, דיוק, נקיון וכו'. אין להפריד בין אלה לא רק לצרכי מסדרים אלא אף לחיי יום-יום. טירון החייב לפתע להסתגל לכל התביעות הללו קשה לו להבין את הצורך בהם, וקל לו יותר להמשך אחרי גירסה קלה ומסולפת המכנה את כל אלה בשם „בולשיט“, ודאי, גם הגומה בתחום זה אין בה להועיל, ואותה מידת ההגומה המתגלית כאן, לעתים, הריהי לרוב תוצאה של קיצוניות שמגלים סמלים וקצינים צעירים, החסרים עדיין את קנה-המידה של הנכון והסביר.

בדרך כלל אין צורך להרבנות בשעות המוקצות-במיוחד לתרגול-סדר ותרגול-סדר-חמוש: — מעט מחשבה מלמדת שכל הליכה ממקום למקום, אפילו בתוך המחנה, אפשר לנצלה כדי לבסס את תרגול-הסדר הלכה למעשה, ובעיקר מבחינת מתן פקודות וביצוען. ראינו כיצד יחידות ניצלו זאת יפה בצעדת ארבעת-הימים, לעומת זאת, אפילו בחינה קלה של נושאים אחרים כגון: טיפול באנשים או בניוד אצל מפקדים המבטלים את חשיבות יסוד-המשמעת — מגלה כי גם הנושאים האחרים מוזנחים אצלם. אבל לא לזה מכוונים הדברים הפעם.

לעתים שומעים את הטענה: „כבר גמרנו את האימונים, ולמה עלינו לחזור ולעשות את הכל עוד הפעם?“, אומרים זאת לרוב אנשים מן הסוג הטוען: מבצעים אין — למה, איפוא, להמשיך באימונים?!. שני משפטים אלה מקורם אחד הוא, ושורשם רגשי, והם אף משוללים בסיס ממשי. הבה ונסתכל על הקרוי „אימונים“ באור השונה במקצת מן המקובל.

אנו ניגשים לאימון הטירון במה שנקרא אימון צבאי, בלי להשקיע תחילה את הזמן הדרוש למען השגת רמה משביעת-רצון של אימון-גופני, ולפעמים אף בלי מתן אלמנטים של השכלה עממית. אבל אצלנו אימון צבאי כללי כולל את אימונו של כל חייל להשתמש בנשק, את לימוד השפה העברית ואת הכשרתו להגן על עצמו. נתונים אלה מציבים בפנינו בעיה קשה, כי באותה כיתה-לימוד עצמה נמצאים טירונים שכמעט ואינם צריכים את המסגרת המכונה "קליטת עליה", ולנושאים כמו עברית ואימון גופני — בעוד שיהיה עמם נמצאים חיילים אחרים הוקקים לכל אלה.

נמצא, איפוא, כי באותה כיתה יהיו חלק הנושא במאמץ גדול של לימוד, וחלק שמשמעם. האמת היא שלא יהיה פתרון לבעיה זאת, אם לא יראו החיילים חניכיה-הארץ את עצמם אחראיים לסייע לעולים החדשים בפיתוח כושרם להקלט במהרה. כאן ישנה שאלה של הסברה, של טיפוח הברות-אמת, ושל ביצוע הלכה-למעשה של סיסמתנו "קליטת עליה". באותן יחידות שפעולה זאת נעשית בהן — שם אין שעמום. ולהיפך, שם קיימת שמחת יצירה ורכישת חברים חדשים.

* * *

המשך האימון מתחלק ל-3 שטחים שונים וקשים. בכוחות היבשה, למשל, תחום אימונים אחד הוא הכשרת ה"שיניים", כלומר הכשרת אנשי-שריון, הרגלים, הארטילריה והנדסת-שרדה. תחום שני הוא הכשרת טכנאים — לנשק, רכב, ציוד-קשר וכו', והתחום השלישי הוא הכשרת אנשי שירותים — אחסנה, אספקה, נהגות, פקידות וכו' — ובתוך כל-אלה-כולם שזור, כמובן, אימון הנפקדים.

אימון ה"שיניים" — אחד הוא לכל הטירונים, ואינו שונה מאיש-לאיש לגבי נסיונם בחייהם האזרחיים. מטרת אימון זה הוא להפוך את הטירונים לחיילים-לוחמים, המומתחים בלחימה התקפית בנשקם, כצוות. משך-הזמן המוקדש לאימון זה מנוצל בצורה דינמית ביותר ובתנאים קשים של חייה-שרדה.

לעומת זה, האימון של הטכנאים והשירותים נתקל בבעיה הדומה ביסודה לזו שראינו אותה בהדרכת הטירונים. והדבר מובן: מידת הקושי בלימוד שונה היא כאן ביחס למידת הנסיון השונה שרכש לו מגויס באותו ענף בחייו האזרחיים והמטען המקצועי השונה שכל אחד מהם מביא עמו לצבא. כן מחיצבת כאן בעית התאמתו של איש לתפקיד; או במלים אחרות — העברתו מהאפיק האזרחי של מקצועו לאפיק הצבאי של אותו מקצוע.

* * *

כאשר מתחילה להתגבש יחידה, והתקופה היא תקופת רגיעה, אתה מתחיל לחוש את ההד של אותה הרגשה שצינו לעיל. נשאלת השאלה — מדוע?
כאשר אתה דורש אימון צבאי כללי, או אימון גופני, ביחידה טכנית או ביחידת שירותים — מיד אתה שומע דיבורים על בזבוז של זמן! כאשר תבדוק את הענין היטב, תמצא שהרגשה זאת נובעת מכך שהמפקד לא הסביר לאנשיו כי מנסיונו האישי מכיר הוא ויודע שבשדה-הקרב הם יהיו חייבים לדעת להגן על המתקן בו הם עובדים. היות ולא תמיד יוקצו להגנתם גייסות אחרים, אילו השבו על כך מפקדיהם, לא היתה לחיילים הרגשת בזבוז הזמן הפרודוקטיבי על אימונים בנשק או האימון הגופני, שהרי אם אמת בטענה זו, וכל רצונם הוא לשקוד על כך שלא יאבד הזמן ה"יצרני", היו קמים מוקדם-יותר ועובדים מאוחר-יותר כדי שזמן האימונים לא ייגרע ממשך-השירות היומי.

אך לא רק ביחידות הטכניות וביחידות-השירות נתקלים לעתים בטרזניות אלו. גם ביחידות-ה"שיניים" יש ותימצא לה מקום ההרגשה כי המטען האימונים, מול העדר המבצעים במצב של רגיעה, איננו חיוני כל-כך.

אין זה קל להבדיל בין אימונים גרידא לתעסוקה מבצעית. התעסוקה המבצעית זריחה ברוב המקרים כחזרות על אימון, חזרות שאפשר לראותן כ"אימון תוך תפקיד". והשאלה הבסיסית כאן אינה: — "למה להמשיך להתאמן", — אלא מהי המשמעות של המושג "חייל מאומן". וזה המפתח להבנת הנושא.

אילו היו המפקדים מסבירים לאנשיהם היטב את המשמעות שמאחורי המונח "חייל מאומן", אילו קבעו רמות ברורות — במונחי הישגים מבצעיים, מנהלתיים ומשמעתיים — של כוונות ושל כושר, הרי אותה הרגשה לא היתה מתעוררת כלל. אילו הוסבר לכל איש צבא שעם תום מחזור-אימונו הראשון הוא אמנם איש מאומן, אבל עדיין איננו חייל ומפקד מתורגל — כי אז לא היתה מתעוררת בו ההרגשה של "למה שוב להתאמן?". ניקח לדוגמה את הכשרתו של סמל וקצין במשך שירות-החובה, אנו ניוכח מיד כי יש הבדל ניכר בין השאלה שמציג לעצמו כל חייל בשעת מבצעים: "או אני או האויב! — ואם כך — מוטב שיהרג האויב!" — לבין השאלה שהוא מציג לעצמו בימי רגיעה, מהבדל-גישה זה נובעת גם העובדה שהאימון בשעת רגיעה — לא ניתן לבצעו באותה מידה של יעילות, ובאותו פרקזמן, כבתקופת מבצעים. זאת ועוד: תוך המבצעים מתבצע אימון ריאלי-ממש, האימון הריאלי ביותר; אבל אימון אשר הוא — אל נשכח זאת — גם האימון היקר ביותר לאומה. מה צריך, איפוא, לעשות בשעת רגיעה כדי שה"מוראל" לא ירד, בעיקר בחודשים האחרונים של האימון והתעסוקה? תשובה לזאת ניתנה כבר במספר שורות לעיל. יש להסביר לאנשים, בכל הכנות, מה משמעותו של חייל מאומן, ומה הם ההישגים הנדרשים ממנו — בין אם השתתף במבצעים בתקופת שירות-החובה שלו ובין אם לא נטל חלק בהם. על כל אורח לזכור כי בגמר תקופת שירות-החובה יהיה איש-מילואים; ובכזו שעת-מבצעים — ייקרא לשירות, ועל-כן הרי חובת כל אורח לוודא שיהיה כשיר לפעולה ביחידת-המילואים שלו, כשיר מבחינה נפשית ופיסית כאחת. דומה כי נימוק זה לאורח של מדינת ישראל הוא נימוק שיש בו כדי שיראה את אימונו ככדאי ביותר.

* * *

ועוד חייבים אנו לעמוד כאן על תופעה אחת, נפסדת ופוגעת ביותר המוכרת למדי, שמפקד אומר לחייל שהוצב ליחידתו: "מה שלמדת עד עתה — שכח! כאן תלמד הכל מחדש". אין פגיעה שתהא חמורה יותר במוראל של איש-החובה או של איש-המילואים, מאשר כאשר אומרים לו שעד כה ביזבו את זמנו. יתכן והמפקד סבור כי הוא עושה רושם רב בדבריו אלה, אבל אצל החייל יתעורר מיד ספק, שמא גם הזמן שיעשה ביחידה החדשה ייראה מבוזבז, אם וכאשר יוצב מכאן ליחידה אחרת. וזאת בנוסף ליחס הזלזול הכלול במלים אלו למאמציו בעבר, ואי-הערכתם.

ה"מוראל" של החייל הסדיר, כמו של חייל-המילואים, אינו תוצאה של "פני-מבצעים" או "לא-מבצעים", אלא תוצאה הרגשה שמקנים לו מפקדיו על ידי כך שזמנו מנוצל להשגת מטרה שהוסברה לו, ושאת מאמציו אלה מעריכים, כי שירותו רצוי ועם התקדמות אימונו זריחה הולך ונעשה חייל מאומן יותר ויותר. אלה הם עיקרי הדברים שבהם תלוי בכל עת רצונו של החייל לשרת.

חייל